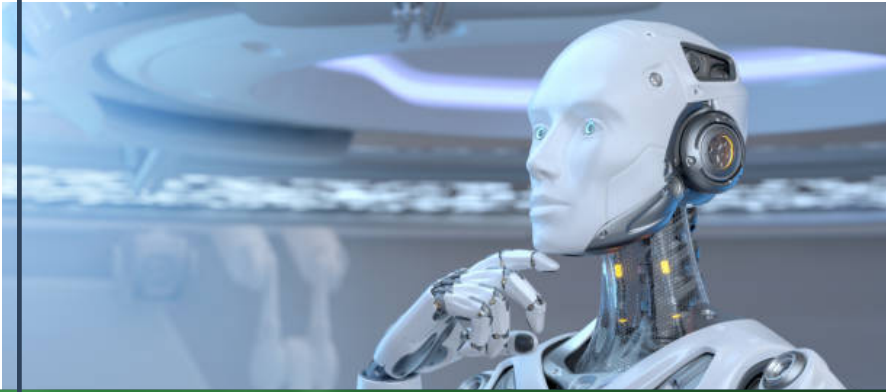

YASHIL

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

“MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”, “YASHIL MOLIYA”, “YASHIL BUXGALTERIYA” VA ILG‘OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI”

Maqola va tezislar to‘plami

2025-YIL
30-MAY

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 56 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investitsion muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili.....	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	

SANOAT SEKTORIDA DEKARBONIZATSIYA VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH STRATEGIYALARI

Bobobekov Ergash Abdumalikovich
TDIU doktorant

Annotatsiya: Ushbu maqolada sanoat sektorida dekarbonizatsiya jarayonlari va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari tahlil qilinadi. Atmosferaga chiqariladigan karbonat angidrid miqdorini kamaytirish va sanoatning ekologik barqarorligini ta'minlash uchun texnologik innovatsiyalar, energiya samaradorligini oshirish usullari va qayta tiklanadigan energiya yechimlarining ahamiyati ko'rib chiqiladi. Tadqiqot sanoat korxonalarining uglerod neytralligiga erishish yo'llarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanadi.

Kalit so'zlar: dekarbonizatsiya, qayta tiklanadigan energiya, sanoat ekologiyasi, energiya samaradorligi, uglerod neytralligi, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article examines decarbonization processes in the industrial sector and strategies for utilizing renewable energy sources. The importance of technological innovations, energy efficiency improvement methods, and renewable energy solutions for reducing carbon dioxide emissions and ensuring industrial ecological sustainability is analyzed. The research aims to identify pathways for industrial enterprises to achieve carbon neutrality, based on the principles of sustainable development.

Key words: decarbonization, renewable energy, industrial ecology, energy efficiency, carbon neutrality, sustainable development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются процессы декарбонизации в промышленном секторе и стратегии использования возобновляемых источников энергии. Анализируется значение технологических инноваций, методов повышения энергоэффективности и решений в области возобновляемой энергетики для снижения выбросов углекислого газа и обеспечения экологической устойчивости промышленности. Исследование направлено на выявление путей достижения углеродной нейтральности промышленных предприятий, основанных на принципах устойчивого развития.

Ключевые слова: декарбонизация, возобновляемая энергия, промышленная экология, энергоэффективность, углеродная нейтральность, устойчивое развитие.

Sanoat sektori turli xil kuchlanishdagi energiya ehtiyojlarini o'z ichiga oladi. U qayta tiklanadigan manbalar eng yuqori kuchlanishga ega bo'lgan past haroratli texnologik issiqlik talablari (masalan, oziq-ovqat va ichimliklar, tog'-kon sanoati, sellyuloza va qog'oz kabi) tarmoqlarni, shuningdek, texnologik issiqlik uchun yuqori harorat talab qiladigan sanoat tarmoqlarini (masalan, qurilish mahsulotlari ishlab chiqarish, kimyoviy moddalar, temir va po'lat eritish) qamrab oladi.

Mazkur tarmoqlarda QTE ushbu turdagi issiqlik talablarini qondirishda cheklovlar mavjud ($> 400^{\circ}\text{C}$). Ushbu tarmoqlarda dekarbonizatsiya (karbonat angidrid chiqindilarisiz issiqlik quvvatlarini yaratish)ning asosiy variantlari elektrlashtirish bilan bog'liq bo'lib, energiya samaradorligi, gazlashtirish jarayonlaridagi biomassa, shuningdek, qayta tiklanadigan vodorodga asoslanishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Sanoat sektori dekarbonizatsiya qilish qiyin bo'lgan sektor hisoblanadi. Bu, qisman, yuqori harorat talablari hamda ishlab chiqarish uchun qazib olinadigan materiallardan foydalanish tufayli qazib olinadigan yoqilg'iga qattiq bog'liqdir. Sanoat tarmoqlarini mazkur jarayonlarga tayyorlash bo'yicha yo'l xaritalari va amalga

oshirilayotgan islohotlar CO₂ emissiyasini, jumladan, uglerod narxini belgilash, energiya samaradorligi hamda QTE siyosati orqali kamaytirish uchun zarur harakatlar sifatida qaralishi lozim.

2021-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Sanoatni rivojlantirish tashkiloti (UNIDO) sanoatni chuqur dekarbonizatsiya qilish tashabbusini ilgari surdi. Unga ko'ra, bir nechta davlatlar ichki materiallar talabining 25 foizdan 40 foizgacha bo'lgan qismini kam uglerodli po'lat va betonni sotib olish bo'yicha maqsadlar bilan belgilagan. 2016-yildan beri kamida 10 ta mamlakat (shuningdek, Yevropa Ittifoqi) QTE va qayta tiklanadigan vodoroddan foydalanishni o'z ichiga olgan sanoatni zararsizlantirish bo'yicha maxsus yo'l xaritalarini ishlab chiqqan.

2021-yilda Buyuk Britaniya qog'oz, temir va po'lat, sement va kimyoviy moddalar hamda boshqa sanoat tarmoqlariga e'tibor qaratib, sanoatni karbonsizlantirish strategiyasini e'lon qildi¹. Mazkur strategiyaning asosiy maqsadi sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning 1/6 qismiga to'g'ri keluvchi sanoat korxonalarining chiqindilarini nolga tenglashtirish imkoniyatini berishdan iborat. Ba'zi mamlakatlar o'g'itlarga qaramlikni cheklash, qayta tiklanadigan vodorod orqali mahalliy kimyoviy moddalar ishlab chiqarishni rag'batlantirish bo'yicha milliy rejalarni ishlab chiqmoqda.

Dekarbonizatsiyani hal qilishning yana bir yo'li sanoat klasterlarini shakllantirish bo'lib, bu sanoatning zararli gazlari hamda chiqindilar bo'yicha to'lovlarni nisbatan kamaytirish imkoniyatini beradi. Bunday tajriba 2013-yildan beri Xitoy amaliyotida qo'llanilib, 2021-yilda 52 ta past uglerodli sanoat klasterlari tashkil etilgan. Xitoyning "Suzhou" sanoat parkida energiyadan foydalanishning 75 foizdan ortig'i qayta tiklanadigan manbalar tomonidan ta'minlanadi. Bu Xitoyning milliy rivojlanish zonalari bo'yicha eng yuqori ulushdir².

2016–2019-yillarda ushbu parkda energiya iste'moli 15 foizga oshgan, biroq yalpi ichki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan energiya intensivligi taxminan 10 foizga kamaygan³.

2022-yil boshida Avstraliya, Ispaniya va Buyuk Britaniyadagi to'rtta global klaster obyektlari "Net Zero"ga o'tish bo'yicha loyihalarni amalga oshirmoqda. "Net Zero" tashabbusi Jahon Iqtisodiy Forumi (World Economic Forum), Elektr energetikasi tadqiqot instituti (Accenture and the Electric Power Research Institute) tomonidan boshlangan. Ushbu klaster yondashuvi issiqlik integratsiyasi va kommunal miqyosda qayta tiklanadigan manbalar hamda qulay texnologiyalar, jumladan, quyosh issiqlik, quyosh panellari, QTE orqali tejash va xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda, sanoat sohasida QTE manbalarini o'zlashtirishni oshirish bo'yicha muhim muammolar saqlanib qolmoqda. Bularga quyidagilar kiradi:

Og'ir sanoatning yuqori haroratli jarayonlarda CO₂ emissiyasini kamaytirish xarajatlari yuqoriligicha qolmoqda. Ayniqsa, og'ir sanoatning ko'plab tarmoqlari haligacha ko'mir, gaz va neft asosida olingan energiyalardan foydalanmoqda.

Boshqa tarmoqlarda bo'lgani kabi, qazib olinadigan yoqilg'i subsidiyalari sanoat sektorini dekarbonizatsiya qilish uchun energiya samaradorligi va QTEga sarmoya kiritishni cheklab qo'ymoqda. Sanoat sektoridagi materiallar va mahsulotlar raqobatbardosh bozorda past marja bilan sotiladi, bu esa imkoniyatlarning yanada cheklanishiga olib kelmoqda.

Po'lat va kimyo sanoatining ayrim kichik tarmoqlarida energiyaga bo'lgan talab rivojlanayotgan mamlakatlarda yuqori o'sish tendensiyasiga ega. Mazkur sohalarda CO₂ emissiyasini cheklash uchun hali yetarli darajada innovatsiyalar amalga oshirilmagan.

Qayta tiklanadigan energiyaga o'tish sanoat sektori bo'ylab yopilgan aktivlar sonini oshirishi mumkin. Hisob-kitoblarga ko'ra, faqatgina po'lat sanoati sohasida ko'mirda ishlaydigan yuqori o'choqlarni elektrga almashtirish 70 milliard AQSH dollariga teng bo'lgan qo'shimcha aktivlarni talab etadi. Bu holat sanoatni qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish bo'yicha motivatsiyasini cheklashga olib keladi.

Umuman olganda, qazib olinadigan resurslardan olinadigan energiya inqirozi barcha mamlakatlarga xavf solib turgan global muammoga aylangan. Bu muammo bo'yicha mamlakatlar qazib olinadigan yoqilg'iga qaramlikni kamaytirish, milliy va mintaqaviy energiya xavfsizligini oshirish bo'yicha o'rta muddatli strategiyalarni rejalashtirgan.

Bunday sharoitda O'zbekistonda ham mazkur masalani hal etishga yo'naltirilgan islohotlarni amalga oshirish uchun aniq yo'l xaritalari ishlab chiqilishi lozim. Xalqaro tajribalarni o'rganish asosida, O'zbekistonda sanoat korxonalarini energiya tejamkorligiga erishish va qayta tiklanadigan energiya sig'imini oshirish maqsadida quyidagi tajribalardan foydalanish taklif etiladi:

1 Government of the UK, "Industrial Decarbonisation Strategy" March 17, 2021, <https://www.gov.uk/government/publications/industrial-decarbonisation-strategy>; Government of the UK, "Industrial Decarbonisation and Energy Efficiency Roadmaps to 2050," March 25, 2015, <https://www.gov.uk/government/publications/industrial-decarbonisation-and-energy-efficiencyroadmaps-to-2050>.

2 Accenture, Industrial Clusters, Working Together to Achieve Net Zero, 2021, https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-147/Accenture-WEF-Industrial-Clusters-Report.pdf;

3 World Economic Forum, "Transitioning Industrial Clusters Towards Net Zero," 2021, <https://www.weforum.org/projects/transitioning-industrial-clusters-to-net-zero>.

Jahon mamlakatlarida sanoat sektori energiyadan boshqa yakuniy foydalanish tarmoqlariga qaraganda mazkur siyosatga nisbatan kamroq e'tibor qaratish tendensiyasi davom etmoqda. Shunga ko'ra, O'zbekistonda sanoat uchun QTE siyosatini ishlab chiqish lozim. Bunda Xitoy va Germaniya tajribalaridan foydalanish taklif etiladi.

Qayta tiklanadigan vodorod manbalaridan foydalanish bo'yicha bir necha davlatlar 2021-yilda 38 ta davlat, Afrika, Lotin Amerikasi va Yevropa Ittifoqi o'zining strategiyasiga ega bo'ldi. Mavjud yo'l xaritalarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ularning aksariyati qayta tiklanadigan manbalarga asoslangan vodorod ishlab chiqarishni kengaytirishga qaratilgan. Saudiya Arabistoni butunlay qayta tiklanadigan elektr energiyasiga tayangan holda vodorod elektroliz zavodlarini qurishini e'lon qildi. Jumladan, bunday mamlakatlar qatorida O'zbekiston ham qayta tiklanadigan vodorod ishlab chiqarishni ko'paytirish strategiyasini ishlab chiqdi. Ushbu tendensiyani davom ettirgan holda uni yanada kengaytirish asosiy strategik yo'nalish sifatida belgilanishi lozim.

Zamonaviy bioenergetika 2020-yilda yakuniy global energiya talabining 5,6 foizini ta'minladi. Bu yakuniy energiya iste'molidagi barcha QTening 47 foizini tashkil etdi. Bioenergetika sohasini rivojlantirish O'zbekiston uchun maqsadli strategik yo'nalishdir. Sababi, O'zbekistonda 2021-yil holatiga ko'ra, sanoat va qattiq maishiy chiqindilarning qayta ishlash darajasi 30 foizga yetmagan miqdorni tashkil etadi.

Jahonda sanoat sohasida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni moliyaviy rag'batlantirish eng keng tarqalgan siyosat sifatida qaraldi. 2021-yil davomida Yevroning bir qancha davlatlari bunday siyosatni amalga oshirdi. Avstriya sanoat uchun yirik quyosh issiqlik stansiyalari uchun grant dasturini ishga tushirdi, Ispaniya esa sanoat jarayonlarida qayta tiklanadigan issiqlik manbalari uchun grant dasturini amalga oshirdi. Ispaniyada sanoat va xizmat ko'rsatish sohalari umumiy quvvati 62 MVt bo'lgan 51 ta quyosh energiyasi loyihasini moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlash uchun 108 million yevro (122 million AQSH dollari) miqdorida grantlar ajratdi.

Shundan kelib chiqib, O'zbekistonda ham sanoat tarmoqlarida QTE manbalaridan foydalanish bo'yicha yirik loyihalarni amalga oshirishga qaratilgan grant dasturlarini e'lon qilish maqsadga muvofiqdir.

Xitoyning markazlashtirilgan energetika qurilmalari bozori 2021-yilda taxminan 15 foizga, taqsimlangan quyosh energiyasi esa 37 foizga o'sdi. 2021-yil turar-joy tizimlari uchun markaziy hukumat subsidiyalaridan foydalanishning so'nggi yili bo'lgani tadbirkorlik subyektlariga yuqori motiv berdi. Xitoyda jami elektr energiyasi ishlab chiqarish (barcha manbalardan) 9,8 foizga, quyosh energiyasidan ishlab chiqarilgan elektr energiyasi esa 25,2 foizga oshib, 327 teravatt-soatga (TVt/soat) yetdi. Quyosh elektr stansiyalarining umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi 2020-yildagi 3,4 foizdan 2021-yilda 3,9 foizgacha oshdi. Xitoyda quyosh energiyasining qisqarishi 2021-yilda o'rtacha 2 foizni tashkil etdi, bu avvalgi ikki yilga nisbatan o'zgarmadi.

Shunga muvofiq, O'zbekistonda quyosh energiyasidan foydalanishda sanoat korxonalarini uchun o'ziga xos rag'batlantiruvchi mexanizmlardan va subsidiyalardan foydalanish amaliyotini yanada kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Jahonda 2021-yilda 1400 dan ortiq institutsional investorlar va institutlar jami qiymati 39 trillion AQSH dollaridan ortiq aktivlarni qazib olinadigan yoqilg'idan qisman yoki to'liq voz kechish majburiyatini olganligini inobatga olib, QTE sohasida investitsion loyihalarga sarmoyalar jalb etish tendensiyasi kuzatilmoqda.

Mazkur tendensiyadan kelib chiqib, O'zbekistonda sanoatni QTE bilan ta'minlash yo'nalishlarida investitsiyalarni kengaytirish va xorijiy investorlarni jalb etish bo'yicha aniq mexanizmlar yaratish talab etiladi.

Tahlil va natijalardan ma'lum bo'ldiki, shamol va quyosh energetikasi, energiyani saqlash texnologiyalari, sektorlarni birlashtirish va talabga qarab moslashuvchanlik sohasidagi yutuqlar tufayli to'liq QTE tizimlarining poydevori qo'yilmoqda. Qayta tiklanadigan energetika tizimini yaratish, energiyani saqlash texnologiyalaridagi innovatsiyalar sanoat korxonalarida xarajatlarni minimallashtirish imkonini beradi, ishonchlilikni oshiradi va o'zgaruvchan qayta tiklanadigan manbalar tebranishlarini muvozanatlashda yordam beradi.

Shunga ko'ra, sanoatda QTEdan foydalanishni kengaytirish va bu borada innovatsiyalarni amalga oshirish ustuvor strategik maqsadlar sifatida belgilanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. K. Caldeira, A.K. Jain, M.I. Hoffert. Climate Sensitivity Uncertainty and the Need for Energy Without CO₂ Emission. – Science, 2003. – Vol. 299. – pp. 2052-2054.
2. J. Rogelj, D. Shindell, K. Jiang. Mitigation Pathways Compatible with 1.5°C in the Context of Sustainable Development. – IPCC Special Report on Global Warming, 2018. – 138 p.
3. IEA. Energy Technology Perspectives 2020. – International Energy Agency, 2020. – 374 p.
4. M. Fishedick, J. Roy, A. Abdel-Aziz. Industry. In: Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. – IPCC, 2014. – 125 p.
5. D. Gielen, F. Boshell, D. Saygin. The Role of Renewable Energy in the Global Energy Transformation. – Energy Strategy Reviews, 2019. – Vol. 24. – pp. 38-50.
6. Z. W. Geem, C.H. Tseng, Y.S. Kwon. Optimal Renewable Energy Planning: Hybrid Solar-Wind System Case Study. – Renewable Energy, 2021. – Vol. 170. – pp. 1344-1355.

7. J. Rockström, O. Gaffney, J. Rogelj. A Roadmap for Rapid Decarbonization. – Science, 2017. – Vol. 355, No. 6331. – pp. 1269-1271.
8. OECD. The Economic Consequences of Climate Change. – Paris: OECD Publishing, 2015. – 143 p.
9. M. Grubb, J.-C. Hourcade, K. Neuhoff. The Economics of the Low-Carbon Economy. – Environmental and Resource Economics, 2014. – Vol. 55, No. 1. – pp. 3-28.
10. P. Smith, H. Haberl, A. Popp. How Much Land-Based Greenhouse Gas Mitigation Can Be Achieved Without Compromising Food Security and Environmental Goals? – Global Change Biology, 2013. – Vol. 19, No. 8. – pp. 2285-2302.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>